

Csengeri Piroska

A bükki kultúra települése Sajószentpéter, Kövecsesen (Előzetes kutatási jelentés)

Az utóbbi évtized beruházásokhoz kapcsolódó, nagy felületre kiterjedő feltárásainak köszönhetően jelentős mértékben bővültek ismereteink a Kárpát-medence É-i részének középső neolitikus településeit, azok település-szerkezetét, települési jelenségeit, az ott élő közösségek gazdálkodását és tevékenységeit, temetkezési szokásait, anyagi kultúráját stb. illetően.¹ A bükki kultúra törzsterületét azonban jórészt elkerülték a kutatások. E téren egyedül S. Šiška Šarišské Michal'any-ban (Szentmihályfalván) folytatott nagyobb feltárásainak leletanyagára, az ott tett megfigyeléseire és az elvégzett természettudományos elemzésekre támaszkodhatunk.² Emiatt tartjuk fontosnak a Sajószentpéteren 2001-ben előkerült neolitikus településrészlet teljes feldolgozást megelőző bemutatását, még ha a feltárt terület és objektumszám nem is tekinthető túl nagynak, és egyelőre nem állnak rendelkezésünkre természettudományos vizsgálati eredmények.

A *lelőhely* Sajószentpétertől DK-re, a Kövecses nevű határrészben (Sajószentpéter és Sajóecseg közigazgatási határán) található (1. kép). 2001. június 12-én a miskolci Herman Ottó Múzeum (a továbbiakban HOM) részéről végzett helyszíni szemle során vált ismertté. A bejárásra a Linde Gáz Magyarország Rt. által tervezett, Kazincbarcika és Sajóbáonyt összekötő ipari szénmonoxid vezeték nyomvonalának módosítása miatt került sor.³ A gázvezeték nyomvonala ezen a szakaszon egy, a Sajó jobb partján húzódó, ÉNy-DK-i irányú egykori Sajó-teraszra merőlegesen haladt. A területet derékig érő búza fedte, melyben a dombtetőn elszórtan neolitikus és meghatározhatatlan korú más kerámiatöredékeket, valamint csiszolt és pattintott kőeszközöket találtunk. A lelőhely felszíni kiterjedése a fedettség miatt nem volt megállapítható, valószínűleg a domb hosszában, ÉNy-DK-i irányban húzódik.⁴ A Sajószentpéter és Sajóecseg között elhelyezkedő egykori Sajó-teraszokon régészeti lelőhelyek sorát találjuk, amelyek némelyike terepbejárások és leletbejelentések nyomán már régóta ismert.⁵

A *megelőző feltárássra* 2001. július 30. és augusztus 22. között került sor S. Koós Judit vezetésével, melynek során a megnyitott 300×10 m-es felületen középső neoli-

Piroska Csengeri

Settlement of the Bükk culture at Sajószentpéter, Kövecses (Preliminary report)

Due to excavations conducted on large surfaces in the recent years preceding investments, our knowledge of the Middle Neolithic settlements in the northern part of the Carpathian Basin has significantly increased, including information on settlement structure, settlement features and the economic and other activities, the burial rites, the material culture, etc. of the inhabitants.¹ Nevertheless, these investigations mostly targeted areas outside the central occupation zone of the Bükk culture. In this respect, we can only rely on S. Šiška's relatively extensive excavations at Šarišské Michal'any (Szentmihályfalva), his observations and the related instrumental analyses.² This is why we find it important to publish a preliminary report on the settlement fragment unearthed at Sajószentpéter in 2001 prior to the complex analysis even though the unearthed surface and the number of the features are not really large and no instrumental analytical results have so far been received.

The *site* can be found in the field called Kövecses SE of Sajószentpéter (on the administrative border of Sajószentpéter and Sajóecseg). (Fig. 1) It was identified during an inspection of the area by the Herman Ottó Museum (HOM in the followings) in June 12, 2001. The inspection was necessary because of the modification of the track of the industrial carbon monoxide pipe between Kazincbarcika and Sajóbáony, which was planned by the Linde Gáz Magyarország Rt.³ In this area, the track of the industrial carbon monoxide pipe runs perpendicular to a former NW-SE directed Sajó terrace on the right side of the Sajó. The territory was covered by wheat to waist-height, in which we found scattered Neolithic sherds and pottery fragments of undetermined age and flaked and polished stone tools on the hill top. The extent of the site could not be determined because of the vegetation, probably it extended in a NW-SE direction following the length of the hill.⁴ Series of archaeological sites can be found on the earlier Sajó terraces between Sajószentpéter and Sajóecseg, some of which have been known for a longer period from former field walkings and reports of finds.⁵

1 DOMBORÓCZKI 1997, KALICZ-KOÓS 2000b

2 ŠIŠKA 1986, 1995, 1998

3 A korábbi nyomvonalba eső területek előzetes régészeti állapotfelmérésének eredményeit lásd a HOM Régészeti Adattára 3113-01 számú dokumentációjában.

4 A helyszíni szemlérről készült jelentést lásd a HOM Régészeti Adattár: 3120-01 számú dokumentációjában.

5 Lásd: HOM Régészeti Adattár: 1681-83 számú dokumentáció. Tervezzük a terület újbóli szisztematikus bejárását.

1 DOMBORÓCZKI 1997, KALICZ-KOÓS 2000b

2 ŠIŠKA 1986, 1995, 1998

3 The results of the preliminary archaeological inspection of territory of the former track see in documentation no. 3113-01 in the Archaeological Archives of the HOM.

4 The report on the inspection of the site see in the Archaeological Archives of the HOM: 3120-01.

5 See in the Archaeological Archives of the HOM: documentation no. 1681-83. We intend to repeat the systematic survey of the territory.

tikus (bükki kultúra), kora vaskori (szkíta), valamint népvándorlás kori telepjelenségeket, összesen 37 objektumot találtunk (2. kép).⁶ A szelvény a magaspartot és egyben a régészeti lelőhelyet keresztben szelte át (1. kép). A jelenségek a domb Sajóhoz közelebb eső legmagasabb részétől Ny felé haladva 150 m hosszúságban kerültek elő (2. kép).

A bükki kultúra településéből két felszínre épített ház paticsomladékát (a humuszban, 35 cm mélységben), az egyik ház mellett hatalmas agyagkitermelő gödrot, kisebb hulladék-gödöröket, cölöplyukakat, valamint egy zsugorított csontvázas, okkermellékletes temetkezést találtunk meg.

Az egykori házak a paticsomladékok (13. és 15. objektum) elhelyezkedése alapján közel É-D-i tájolásúak lehettek. Mivel a mezőgazdasági művelés az idők során néhol megbolygatta a maradványokat, és mivel azok feltehetően megnyitott szelvényünk területén kívül is folytatódtak, így a házak méretei nem határozhatók meg. A 13. ház omladéka 14×13,5 méteres, a 15. házé pedig 12×8,5 m területre terjedt ki. Az épületek hirtelen tűzben pusztulhattak el, amiről a bennük „in situ” talált használati tárgyak: edények, pattintott és csiszolt kőeszközök (6. kép 2-4.), valamint szerszámkövek (9. kép 1-2.) maradványai tanúskodnak. A 13. objektum esetében egy őrlőkő két őrlőlapját találtuk meg egymáson fekvő, továbbá öt különböző háztartási edény hiányos darabjait, a 15. objektumnál pedig szintén legalább öt összetört edény több töredékét, két őrlőkövet (9. kép 1-2.), nagyméretű, csiszolt kővésőt (9. kép 3.) és kisméretű, lapos gyaluvésőt (6. kép 4.). A két feltárt házomladék 45-50 m távolságra feküdt egymástól. A közöttük húzódó területről nem kerültek elő neolitikus jelenségek, ami arra utal, hogy a bükki kultúra e településén, vagy településének ebben a részében a lakóépületek viszonylag elszórtan, egymástól nagyobb távolságokra, kisebb egységeket alkotva helyezkedtek el.

Két hasonló, hirtelen tűzben elpusztult ház paticsomladékát S. Šiška is megtalálta Šarišské Michal'any-ban (Szentmihályfalván). Az 1. házban tűzhely agyagtapasztása, csiszolt kőeszköz, őrlőkő, radiolarit magkő-depot, agyagnehezékek és rekonstruálható edények töredékei kerültek elő. Az omladék kiterjedése a sajószentpéterinél kisebb, 4,15×6,35 m, a tájolás DK-ÉNy-i volt.⁷ A 123. ház paticsomladéka szintén kisebb, 4,0×6,3 m-es (4,30×7,00 m-es?) területen szóródott ÉNy-DK-i irányban. Benne nagy mennyiségű kerámiatöredéket és csiszolt kőeszközöket találtak. A ház alatt négy, a bükki kultúrához sorolható gödör is előkerült.⁸ E. Hajnalová vizsgálatai szerint a házak faszerkezete tölgyből készült.⁹ A lelőhelyen a fentiekén kívül még több ház oszlop-vázá-

The excavation preceding the investment was conducted between July 30 and August 22, 2001 by Judit S. Koós. It resulted 37 features of the Middle Neolithic (Bükk culture), the Early Iron Age (Scythian) and the Migration Period on a surface of 300×10 m (Fig. 2).⁶ The cutting intersected the high bank and also the archaeological site crosswise (Fig. 1). The features appeared in a length of 150 m from the highest part of the hill closer to the Sajó toward west (Fig. 2).

From the settlement of the Bükk culture, the daub debris of two overground houses (in the depth of 35 cm in the humus), a huge clay pit next to one of the houses, smaller refuse pits, postholes and a crouched inhumation burial with ochre grave-good were unearthed.

The distribution of the daub debris suggests that the houses (features 13 and 15) had a N-S orientation. Their measurements could not be determined as, at some places, agricultural cultivation disturbed the remains, which most probably extended beyond the trench. The debris of house no. 13 measured 14×13.5 m, that of house no. 15 12×8.5 m. The houses must have perished in quick fire, which is supported by the articles of use found "in situ": vessels, flaked and polished stone tools (Fig. 6. 2-4) and the remains of stone implements (Fig. 9. 1-2). In feature 13, we found the upper and the lower constituents of a quern on each other and the fragmentary remains of five different household vessels. In house no. 15, the fragments of also at least five broken vessels, two querns (Fig. 9. 1-2), a large polished stone chisel (Fig. 9. 3) and a small, flat plane (Fig. 6. 4). The two unearthed house debris were 45-50 m from one another. No Neolithic features were unearthed from the area between them, which suggests that the dwellings of this settlement or in settlement part of the Bükk culture formed smaller clusters scattered at larger distances from each other.

S. Šiška also found the daub debris of two similar houses, which perished in quick fire at Šarišské Michal'any (Szentmihályfalva). In house no. 1, the clay plastering of an oven, a polished stone tool, a quern, a radiolarite core depot, clay weights and fragments of vessels were unearthed, which latter ones could be reconstructed. The extent of the debris was smaller than at Sajószentpéter, it measured 4.15×6.35 m, and it was oriented to SE-NW.⁷ The daub debris of house no. 123 was also smaller, it was distributed on a surface of 4.0×6.3 m (4,30×7,00 m?) extending in a NW-SE direction. It contained a large number of pottery sherds and polished stone tools. Four pits of the Bükk culture were also found under the house.⁸ According to E. Hajnalová's analyses the timber construction of the house was made of oak.⁹ Besides, the site yielded the remains of the post

6 Az ásatási és tárgyrajzokat Nagy S. József grafikus (HOM) készítette.

7 ŠIŠKA 1998, 188-190.

8 ŠIŠKA 1998, 191.

9 ŠIŠKA 1998, 203.

6 József Nagy S. (drawer, HOM) made the drawings during the excavation and also of the objects.

7 ŠIŠKA 1998, 188-190.

8 ŠIŠKA 1998, 191.

9 ŠIŠKA 1998, 203.

nak maradványai is előkerültek, melyek némelyikét „hosszú gödör” („Langgrube”) szegélyezett. A települést S. Šiška a Bükk II (Bükk AB és B) fázisra, illetve a Bükk III (Bükk C) fázis kezdetére keltezte.¹⁰

Sajószentpéteren a 13. sz. objektum házomladékában két helyen valószínűleg az épület elemeiből származó, jó állapotú *elszenesedett famaradványokat* találunk, melyek vizsgálata (fajmeghatározás, ¹⁴C-kormeghatározás) folyamatban van.

A *paticsomladék alatti terület* feltárása során öt hulladékgyödrre (21., 24–27. gödör) és több kisebb, valószínűleg cölöplyukra (28–36. objektumok) bukkantunk. A cölöplyukak elhelyezkedéséből az épület alaprajza, szerkezete nem rekonstruálható. A paticsomladékot rétegben találtuk, egy részét azonban a szántás megsemmisítette, illetőleg széthúzta. Így nem világos, hogy a paticcsal teli 21., 24. és 25. gödrök az omladékrétegből indultak-e (betöltésük a pusztulási omladékkal történt), vagy az alatt kezdődtek (betöltésük egy korábbi pusztulás omladékával történt). Elképzelhető, hogy az omladék egyes részei másodlagosan, a gödrökből származnak.

A 13. háztól KÉK-re előkerült egy hatalmas méretű (8,5×7 m) *agyagkitermelő gödör* is (17. objektum), mely feltehetően a ház építéséhez szolgáltatott anyagot.

A 13. ház omladékától DK-re találtuk a településrészlet egyetlen *temetkezését* (22. sír). A 19. (vaskori) gödör aljában mutatkozó bizonytalan, ovális folt rejtette a DK-ÉNy-i tájolású, bal oldalára, zsugorított helyzetben fektetett egyén igen rossz megtartású csontvázát (3. kép). Mellékletek nem kerültek elő, viszont az arc előtt kisebb területen a föld okkeres volt.¹¹ Az AVK-kör népességénél megfigyelt viszonylag egységes temetkezési szokás leggyakoribb változata ez.¹² A sírlelet jelentőségét az adja, hogy feltárás során és bolygatatlanul került elő, amire a bükki kultúra esetében alig van közölt magyarországi példa.¹³

A 15. házomladéktól D-re egy szabályos, hengeres falú, mély gödröt találtunk. Feltételezéseink szerint kútról van szó. Ennek megállapítására betöltéséből természetudományos vizsgálatokhoz földmintát vettünk.

Az ásatás során előkerült, a bükki kultúra időszakából származó *kerámiaanyag* (a 7703 töredék mintegy 60%-a) igen rossz állapotban maradt meg, ami megnehezítette restaurálásukat.¹⁴

A *finomkerámiákat* iszapolt, homokos agyagból készítették, égetésük alacsony hőmérsékleten történhetett.

structures of several houses, some of which were bordered by a “long pit” (“Langgrube”). S. Šiška dated the settlement from phase II (Bükk AB and B) and the beginning of phase III of the Bükk culture (Bükk C).¹⁰

The debris of house no. 13 of Sajószentpéter contained well preserved *charred wooden remains* probably from the structure of the building, which are being analysed (species determination, C-14 dating).

The *territory under the daub debris* could be unearthed in the case of house no. 13. We found five refuse pits (pits nos. 21, 24–27) and some smaller holes, probably postholes (features 28–36). The distribution of the postholes did help the reconstruction of the ground plan and the structure of the house. The daub debris was found in original position, some of it, however, was destroyed and scattered by the plough. So it is not clear if pits nos. 21, 24 and 25, filled in with daub, started from the debris layer (they were filled in by the demolition debris) or they started underneath (they were filled in with the debris of a formerly perished building). Some of the debris could have come from other pits.

A huge *clay pit* (8.5×7 m – feature no. 17) was found ENE of house no. 13. The clay needed for the construction of the house was probably yielded from here.

The only *burial* of the settlement fragment (grave no. 22) was found SE of the debris of house no. 13. The very poorly preserved remains of a SE-NW oriented skeleton laid on the left side in a crouched position (Fig. 3) was found in a vaguely outlined oval discolouration on the bottom of pit no. 19 (Iron Age). It did not contain grave-goods, only the soil in front of the face contained ochre in a small spot.¹¹ This is the most common variant of the relatively uniform burial rite observed at the population groups of the ALP.¹² The significance of the grave lies in the fact that it was found during excavation in an undisturbed condition, which is a rare phenomenon in the Bükk culture in Hungary.¹³

A regular, deep pit with cylindrical walls was found S of the debris of house no. 15. We suppose that it was a well. To determine the function, a soil sample was taken from the filling for instrumental analysis.

The *pottery material* of the Bükk culture unearthed during the excavation (about 60% of the 7703 fragments) was preserved in a very poor condition, which made restoration difficult.¹⁴

Fine ceramics were made from levigated, sandy clay and baked on a low temperature. The vessels are grey

10 ŠIŠKA 1998, 203.

11 Köhler Kitti vizsgálatai szerint adultus korú (23–30 éves) egyént temettek a sírba, akinek neme nem volt megállapítható. Az információért ezúton is szeretnék köszönetet mondani.

12 Azaz: DK-ÉNy-i tájolás, bal oldali zsugorítás, okkerfestés, melléklet nélküliség. Az adatokat lásd KALICZ–MAKKAY 1977, 73–83.

13 CSENGERI 2001b

14 A kerámiaanyag restaurálását Tóth Edina restaurátor (HOM) végezte.

10 ŠIŠKA 1998, 203

11 According to Kitti Köhler's analyses the grave belonged to an adult (23–30-year-old) person, whose sex could not be determined. I am grateful for the information.

12 That is: SE-NW orientation, crouched on the left side, ochre painting, lack of grave goods. The details see in KALICZ–MAKKAY 1977, 73–83

13 CSENGERI 2001b

14 Edina Tóth restorer (HOM) restored the pottery material.

Az edények szürke, vagy fekete színűek, külső felületüket azonban világos, narancsvörös vagy homoksárga bevonat borítja. Néhány darab kívül-belül világosbarna, illetve homoksárga színű. A falvastagság csupán 2–5 mm (egyetlen nagyobb töredéknél 8 mm). Az edényeket bekarcolt vonalas mintákkal díszítették, de akad néhány díszítetlen változat is (5. kép 1.). Festésnek nem maradt nyoma, ez azonban nem zárja ki alkalmazásának lehetőségét, hiszen a darabok többségének felületéről a bekarcolt díszítés és a külső agyagbevonat egyaránt csaknem teljesen lekopott.

A finomkerámiák között a gömbös formák az uralkodók. Többnyire különböző méretű bomba alakú edényeket (5. kép 6., 6. kép 1., 7. kép 1., 5–6.),¹⁵ tálakat (5. kép 2–4., 6. kép 6., 7. kép 5–6.) és hengeres nyakú, kiöntőcsöves edényeket (4. kép 1–2.) találunk. Az edényperemek elvékonyodók (7. kép 4–6.), a tálaknál azonban előfordul egyenesen levágott, kiszélesedő perem is (5. kép 2.). Az edények talpa egyenes (5. kép 1., 5.), vagy enyhén homorú kiképzésű (6. kép 1., 7. kép 5.). A bemutatott formák a bükki kultúrában mind általános típusok.¹⁶

Különlegesnek mondható egy kisméretű, valószínűleg négy csücskös peremű tálka (5. kép 1.), valamint két csőtálas edény töredéke (5. kép 3.). A csőtálas tálak az AVK edényművészeti gyakori darabjai voltak, melyek eltűnése már a tiszadobi csoportban megkezdődött. A bükki kultúrában csupán néhány töredék képviseli a típust.¹⁷ Előkerült még egy négyzetes aljú edény darabja (5. kép 5.), és egy négy lábú, peremes „oltárka” töredéke is (5. kép 8.).

Az edényeken előforduló vonaldíszeket 3–8, viszonylag sűrűn bekarcolt, egymással párhuzamosan futó vonalkötegből alakították ki. Ezekből áll az edényttest „fő díszítését” adó minta,¹⁸ melyek közt „klasszikus” csücskös vonalkötegek egyáltalán nem fordulnak elő, azok általában tompa ívű vonalkötegekből állnak (6. kép 1., 6., 7. kép 1., 6.).¹⁹ Megtalálhatóak különleges, spirálokból létrehozott díszítések (7. kép 2.),²⁰ mezőkre osztott spirálmotívum (7. kép 3–4.), ívelt, kampószerű és szögletes motívumokból kialakított felületdísz (7. kép 5.), vagy (az egyik kiöntőcsöves, arcós edény esetében) feltehetően koncentrikus körökből és spirálmotívumokból létrehozott díszítés (4. kép 1.) is. Egészen különleges egy kisméretű, bomba formájú edényke, melynek felületét nem tipikus bükki díszítőminták borítják, hanem bebökődött pontokból kialakított egyszerű, függőleges vonalak, me-

or black, the outside surfaces are covered with a light orange or sandy yellow slip. A few items are light brown or sandy yellow on both sides. The wall thickness is only 2–5 mm (8 mm at a single larger item). The vessels are ornamented by incised linear patterns, some variants are not ornamented at all (Fig. 5. 1). No trace of painting has been preserved, which does not exclude its existence since the incised ornaments and the slip got nearly entirely eroded from the outside surfaces of the majority of the sherds.

Globular forms dominate among the fine ceramics. The most common types are bomb-shaped vessels (Fig. 5. 6, Fig. 6. 1, Fig. 7. 1, 5–6),¹⁵ bowls (Fig. 5. 2–4, Fig. 6. 6, Fig. 7. 5–6) and spouted vessels with cylindrical necks (Fig. 4. 1–2). The rims taper (Fig. 7. 4–6), although straight-cut widening rims also occur at bowls (Fig. 5. 2). The bottom of the vessels is straight (Fig. 5. 1, 5) or slightly concave (Fig. 6. 1, Fig. 7. 5). All the described types are common in the Bükk culture.¹⁶

A small bowl with probably four corners on the rim is an unusual item (Fig. 5. 1) just like the fragments of two hollow-based vessels (Fig. 5. 3). Hollow-based vessels are common elements of the ALP ceramics, their disappearance started already in the Tiszadob group. Only a few fragments represent the type in the Bükk culture.¹⁷ Furthermore, the fragment of a vessel of a quadrangular base (Fig. 5. 5) and of a small, four-footed, rimmed “altar” (Fig. 5. 8) have been recovered.

The linear patterns on the vessels are composed of 3–8, relatively densely incised parallel bunches of lines. They build the pattern that constitutes the “main ornament” on the body of the vessel,¹⁸ from which the “classical” ogival bunches of lines are absent, they are usually composed of bunches of lines bent in a slight arch (Fig. 6. 1, 6, Fig. 7. 1, 6).¹⁹ Special ornaments composed of spirals (Fig. 7. 2),²⁰ spiral motives divided into fields (Fig. 7. 3–4), surface ornaments built of arched, hooked and angular motives (Fig. 7. 5) and an ornament composed probably of concentric circles and coil motives (on a spouted face vessel) (Fig. 4. 1) can also be found. A small bomb-shaped vessel is a very unusual item. Its surface is covered not with the typical ornamental motives of the Bükk culture but with simple vertical lines of impressed dots, which are closed under the rim by a similarly executed horizontal line (Fig. 5. 6).

15 Az egyetlen bomba alakú, kiegészíthető edény (7. kép 5.) Szá: 10, fá: 4 cm, m: 10,8 cm.

16 KALICZ-MAKKAY 1977, 45–48; LICHARDUS 1974, 24–29.

17 KALICZ-MAKKAY 1977, 45, 48.

18 A díszítések leírásánál a J. Lichardus által kidolgozott sémát követjük: peremdíszítések, „fő díszítések”, „díszítőstílusok”, „díszítő háromszögek”, stb., LICHARDUS 1974, 30–40.

19 J. Lichardus-féle α1, β1 és β2 „díszítőstílusok”, LICHARDUS 1974, 33–34, Abb. 2.

20 Párhuzama: Miskolc, Hillebrand Jenő-barlang, KALICZ-MAKKAY 1977, 108. t. 11.

15 The only bomb-shaped vessel that could be completed (Fig. 7): Md: 10 cm, bd: 4 cm, h: 10.8 cm.

16 KALICZ-MAKKAY 1977, 45–48; LICHARDUS 1974, 24–29

17 KALICZ-MAKKAY 1977, 45, 48

18 At the description of the ornaments we follow the scheme elaborated by J. Lichardus: rim ornaments, “main ornaments” / “ornament types” “ornamental triangles” etc. LICHARDUS 1974, 30–40

19 J. Lichardus’ α1, β1 and β2 “ornamental styles”. LICHARDUS 1974, 33–34, Abb. 2

20 Its analogue: Miskolc, Hillebrand Jenő cave, KALICZ-MAKKAY 1977, 108. t. 11

lyeket a perem alatt hasonló vízszintes vonal zár le (5. kép 6.).

Az általános „fő díszítések” közé lenyúló „díszítő háromszögek” egyszerű, párhuzamos vonalkötegekből állnak, csak egy esetben fordul elő osztott „háromszög”, melyet függőleges hullámvonal-köteg tölt ki (7. kép 6.). Kiegészítő elemként ehhez beszúrásiakból álló vonal is csatlakozhat (7. kép 1.).²¹

A peremdíszítés bekarcolt körökből álló sor (5. kép 4., 7. kép 6.), cikcakk-vonal (7. kép 5., belső díszítésként: 5. kép 4.), benyomkodott pontokból álló sorok és cikcakk-vonalak kombinációja (6. kép 6.), félköríves vonalkötegekből álló sor (7. kép 3-4.), „futó spirál” (5. kép 7.) illetve „függő spirál” minta (5. kép 2.). Egy esetben a széles tálperemen ferdén bekarcolt párhuzamos vonalak láthatók (5. kép 2.), egy vékonyfalú tálnál pedig a belső felület peremhez közel eső részét is díszítették (5. kép 4.). „Futó spirál” mintát hengeres nyakú, gömbtestű, díszített edények nyakhajlatában is találunk (5. kép 7.).

Az edényfenék közelében a fő díszítést lezáró elemek között csak egyszerű, beszúrásiakból álló vízszintesek fordulnak elő (6. kép 1., 7. kép 1., 5.).

A finomkerámiák között írjuk le, de a szellemi élet körébe tartoznak a már részletesen közölt két *arcos edényből* származó töredékek (4. kép 1-2.).²² Hengeres nyakú, gömbtestű, kiöntőcsöves edények részei. Az egyik az arcot a vállon ülő, felfelé tekintő kiöntőcsövön képezték ki. Két kör alakú áttörés jelöli rajta a szemet, egy hosszúkás pedig a száját. A szemöldököt, az orrot és az állat finom bekarcolt vonalak jelzik. Az arc jobb oldalán, a homlokon az AVK és csoportjai idoljairól és arcos edényeiről jól ismert szimbolikus jel („sarlómotívum”) látható (4. kép 2.). A másik darab esetében a kiöntőcső alatti területen látható egy arcot jelző „sarlómotívum”, maga az arcábrázolás azonban nem maradt meg (4. kép 1.).

Az arcábrázolások e típusa (a szimbolikus jellel) a Kárpát-medence K-i felén, a Körösöktől É-ra eső területeken fordul elő. Az AVK kezdetétől a középső neolitikum végéig mind a bekarcolt díszítést használó, mind a festett kerámiás csoportoknál megjelenik azonos formában, és feltehetően azonos jelentéstartalmat is hordoz.²³ Raczy P. és Anders A. véleménye szerint az ezeken a területeken előkerülő idolk és arcos edények ábrázolásai az AVK és későbbi csoportjai É-i tömbjének (Szilmegetszadob-Bükk, Esztár-Pišcolt-Raškovce-Lumea Nouă) szakrális-ideológiai egységét bizonyítják. Szimbolikus női és férfi (ember-bikaszerű) alakokat, a hétköznapi élet felett álló lényeket jeleníthetnek meg.²⁴ A sajószentpéteri darabok a szimbolikus ábrázolások helyét tekintve

The “ornamental triangles” that hang down between the “main ornaments” are composed of simple, parallel bunches of lines. A segmented “triangle” occurs in a single case. It is filled in with a bunch of vertical wavy lines (Fig. 7. 6). Sometimes a line of impressed dots joins them (Fig. 7.1).²¹

The rim ornament can be a row of incised circles (Fig. 5. 4, Fig. 7. 6), a zigzag line (Fig. 7. 5, as an interior ornament: Fig. 5. 4), a combination of rows of impressed dots and zigzag lines (Fig. 6.6), a row of semicircular bunches of lines (Fig. 7.3-4), a guilloche pattern (Fig. 5. 7) or a “vertical spiral” motive (Fig. 5. 2). In a single case, obliquely incised parallel lines can be seen on the wide rim of a bowl (Fig. 5. 2), while on a thin-walled bowl the interior surface was ornamented close to the rim (Fig. 5. 4). A guilloche pattern can also be found in the arch of the neck of ornamented globular vessels with a cylindrical neck (Fig. 5. 7).

Close to the bottom of the vessels, only the simple horizontal lines of impressed short lines represent the elements that close the main ornament (Fig. 6. 1, Fig. 7. 1, 5).

The fragments of two face vessels, which have already been published in details (Fig. 4. 1-2), will be described among the fine ceramics although they belong to the spiritual life.²² They are fragments of globular, spouted vessels with a cylindrical neck. On one of them, the face was depicted on the spout, which started from the shoulder and slanted upwards. The eye is indicated by two round perforations, while an elongated perforation is the mouth. The eyebrows, the nose and the chin are indicated by finely incised lines. On the right side of the face, on the forehead, the symbolic sign (“sickle motive”) known from the idols and face vessels of the ALP and its groups can be observed (Fig. 4. 2). On the other fragment, a “sickle motive” indicating a face can be seen in the area under the spout, while the face itself has not been preserved (Fig. 4. 1).

This type of face depictions (with the symbolic sign) occurs in the eastern part of the Carpathian Basin, north of the Körös rivers. It appears in an identical shape from the start of the ALP to the end of the Middle Neolithic at both groups that use incised or painted ornaments, and probably it had the same meaning.²³ According to P. Raczy and A. Anders, the idols and the depictions of the face vessels unearthed in these territories prove the sacral-ideological unity of the ALP and the northern block of its later groups (Szilmegetszadob-Bükk, Esztár-Pišcolt-Raškovce-Lumea Nouă). They can depict symbolic figures of women and men (human – bull-shaped) and superhuman beings.²⁴ Regarding the place of the symbolic repre-

21 Az utóbbi párhuzama: Tiszavasvári, Paptelekhát KALICZ-MAKKAY 1977, 66. t. 9.

22 CSENGERI 2002

23 Az arcábrázolások e típusáról: KALICZ-MAKKAY 1972; KALICZ-KOÓS 2000a; RACZY-ANDERS 2003

24 RACZY-ANDERS 2003, 158-166.

21 The analogue of the latter: Tiszavasvári, Paptelekhát KALICZ-MAKKAY 1977, 66. t. 9.

22 CSENGERI 2002

23 On this type of face depictions see KALICZ-MAKKAY 1972; KALICZ-KOÓS 2000a; RACZY-ANDERS 2003

24 RACZY-ANDERS 2003, 158-166.

szokatlanok és jelenleg párhuzam nélküliek, mivel az eddig közölt edények arcbrázolásai mind a peremük alatt található. Több más példától eltérően az sem bizonyítható, hogy a sajószentpéteri tárgyak rituális összefüggésben kerültek földbe.²⁵

A finomkerámiák között előforduló fent leírt formák és azok díszítései alapján a Sajószentpéter-Kövecsesen előkerült leletanyagot Kalicz N. és Makkay J. rendszerében a Bükk I időszakra, J. Lichardus kronológiájában pedig a Bükk AB fázisra tehetjük.²⁶ A J. Lichardus által elkülönített Bükk AB periódusban még nem tűnnek fel a csúcsíves vonalkötegek, viszont a peremdíszítések és „díszítő háromszögek” nagyobb szerepet kapnak, mint a Bükk A időszakban.²⁷ Különbségek is akadnak: Sajószentpéteren nem találunk négyszögletes szájú, a korábbi AVK-fázisok örökségét jelentő edényeket, továbbá nincsenek meg a Bükk AB-be sorolt $\gamma 1$, $\eta 1$ és $\eta 2$ „díszítőstílusok” sem.²⁸ A közölt leletek alapján Sajószentpéter tágabb környezetében a Bükk AB periódusra keltezhető része van a Búdöspeszt-barlang²⁹ és a Hillebrand Jenő (Kőlyuk II)-barlang³⁰ településeinek is.

A településen előkerült házi kerámiák anyaga kevésbé finom, mint a díszített kerámiáké. Az agyaghoz szerves (növényi) anyagot kevertek, a kidolgozás technikája azonban megegyező. Az égetés ugyanúgy alacsony hőmérsékleten történhetett. Az edények színe a világosszürkétől a sötétszürkéig terjed, külső felületüket pedig szintén világos, narancsvörös vagy homoksárga bevonat borítja. Ugyancsak előfordulnak a kívül-belül világosbarna, illetve homoksárga színű változatok. A falvastagság általában 1–1,5 cm. A kisebb edényeknél 0,7 cm körüli, a feltételezhetően legnagyobb edényből származó töredék fala pedig 2,5 cm vastagságú. Jónéhány töredék felületéről a finomkerámiákéhoz hasonlóan majdnem teljesen lekopott a külső, világos színű agyagbevonat.

A házi kerámia-formák szintén egyszerű, gömbös felépítésűek. Leggyakoribbak az anyagban a „fazekak” és tálak, ritkábbak a hengeres nyakú, gömbtestű edények, illetve a hasonló felépítésű, de jóval nagyobb méretű tárolóedények. A leletanyagban található egy szűrőedény kisebb töredéke is. A „fazekak” között van hordó alakú (8. kép 9.) és kihajló peremű, gömbös testű (8. kép 6.), a tálak pedig félgömb alakúak (8. kép 4., 9. kép 5.). A tárolóedények enyhén kihajló nyakúak, feltehetően hosszúkás, vagy gömbös testtel, a nyakhajlatban, illetve a vállon ujjbenyomásos bordákkal (9. kép 4., 6–7.). Az edények talpa egyszerű, sima (8. kép 7.), két esetben profilált. Ez utóbbiak közül az egyik talp egyúttal vízszintesen átfúrt is (8. kép 1.).

sentations, the Sajószentpéter items are extraordinary, and have no analogues since on the vessels published so far the face depictions can always be found under the rim. Unlike at many other examples, at Sajószentpéter it cannot be proved that the objects were buried in a ritual context.²⁵

The above described shapes and ornaments of the fine ceramics date the find assemblage uncovered at Sajószentpéter-Kövecses from the Bükk I period in N. Kalicz and J. Makkay's system, or the Bükk AB phase in J. Lichardus' chronology.²⁶ In the Bükk AB period distinguished by J. Lichardus, the ogival bunches of line did not yet appear, while the rim ornaments and the "ornamental triangles" had a greater role than in the Bükk A phase.²⁷ There are a few differences as well. At Sajószentpéter we cannot find vessels of a quadrangular mouth, which were inherited from the earlier ALP phases, and the $\gamma 1$, $\eta 1$ and $\eta 2$ ornamental styles of Bükk AB are also missing.²⁸ Judged from the published finds, parts of the settlements of the Búdöspeszt cave²⁹ and the Hillebrand Jenő cave (Kőlyuk II)³⁰ can be dated from the Bükk AB phase in the region of Sajószentpéter.

The raw material of the household pottery of the settlement was not as fine as that of the ornamented ceramics. Organic (plant) material was mixed to the clay, the execution, however, was identical. They were also baked on a low temperature. The colour of the vessels varies from light grey to dark grey, and the exterior surfaces are also covered by a light-coloured, orange or sandy yellow slip. Variants that are light brown or sandy yellow on both sides also occur. The wall thickness is usually 1-1.5 cm. At smaller vessels it can be about 0.7 cm, while the wall of the sherd from probably the largest vessel measured 2.5 cm in thickness. The exterior light-coloured slip has corroded on the surface of lots of sheds, similarly to the fine ceramics.

The household pottery also shows simple globular shapes. The most frequent types are the "pots" and bowls, while globular vessels with cylindrical necks and similarly built but much larger storage vessels are less frequent. The find material contains a small fragment of a strainer as well. The "pots" can be barrel-shaped (Fig. 8. 9) and globular with outverted rims (Fig. 8. 6). The bowls are hemispherical (Fig. 8. 4, Fig. 9. 5). The storage vessels have slightly outverted necks on a probably elongated or globular body and ribs with finger impressions in the arch of the neck or on the shoulder (Fig. 9. 4, 6-7). The bottom of the vessels is flat (Fig. 8. 7), or, in two cases, profiled. One of the latter bottoms was horizontally perforated (Fig. 8. 1).

25 Az utóbbira pl. Tiszaigar, vagy Szelevény: KALICZ-KOÓS 2000a, 19; RACZKY-ANDERS 2003, 166.

26 KALICZ-MAKKAY 1977, 45-48; LICHARDUS 1974, 87-89.

27 LICHARDUS 1974, 24-29.

28 LICHARDUS 1974, 87-89.

29 KADIĆ 1916, KOREK-PATAY 1958, 9-10.

30 KOREK 1958, KOREK-PATAY 1958, 10-11.

25 On the latter see e.g. Tiszaigar, or Szelevény: KALICZ-KOÓS 2000a, 19; RACZKY-ANDERS 2003, 166.

26 KALICZ-MAKKAY 1977, 45-48; LICHARDUS 1974, 87-89.

27 LICHARDUS 1974, 24-29.

28 LICHARDUS 1974, 87-89.

29 KADIĆ 1916, KOREK-PATAY 1958, 9-10.

30 KOREK 1958, KOREK-PATAY 1958, 10-11.

A házi edényeken különféle funkcionális, vagy díszítő elemeket találunk. Igen gyakori az edények pereme alatt vízszintesen körbefutó lyuksor, amely előfordul „fazekakon” (8. kép 6., 9.), tálakon (9. kép 5.) és tárolóedényen is (9. kép 7.). A bütykök között hegyes és kettős (8. kép 9.), kerek és apró, vagy kerek és benyomott középpéket találunk, illetve nagyobb méretű bütykökfogókat, amelyek vízszintes-hosszúkásak, vagy korongosak. A tárolóedényeknél a már említett rátett bordadíszeken kívül előfordul hegyes, szabálytalan dudorokkal (8. kép 2.), vagy ujjbenyomkodással borított edényfelület is (8. kép 8.). Fül három esetben fordul elő: egy tömzsi, nagyméretű, egy viszonylag vékony és hosszú (8. kép 3.), illetve egy kisméretű, vékony, melynek felső része függőlegesen bordázott. A második esetben a törésnek köszönhetően látható, hogy a fület hogyan alakították ki, és helyezték az edény oldalára (8. kép 3.). Néhány kisebb méretű házi edény felületét bekarcolt vonaldíszszel látták el. Ezek anyaguk és kidolgozásuk alapján erősen emlékeztetnek az AVK korábbi időszakaiból származó edények díszítésére (pl. állatfejes fogójú töredék, 6. kép 7.).

Szólni kell még a hengeres nyakú, gömbtestű edények díszítményeiről, melyek között előfordulnak vállon ülő, felfelé néző, többlyukú kiöntőcsövek (8. kép 5.), egy esetben pedig bekarcolt díszítésű edény oldalán állatfejes (bikafejes?), ugyancsak bekarcolt díszű fogó (6. kép 7.). Ezen edénytípus peremtöredéke a lelőhely harmadik arcábrázolásos darabja, mely szintén közlésre került a korábbiakban (4. kép 3.).³¹ Bevagdalt pereme alatti részén képezték ki az arcot, háromszög alakban bordával keretezve. A szemet és a száját bekarcolt, kissé ferde, illetve vízszintes vonalak jelzik, az orr pedig plasztikusan kiképzett. Hasonló arcábrázolás ilyen edényeken már az AVK kezdetétől jellemző.³²

A házi kerámiák kevésbé változatos formái és díszítései nem térnek el a közölt bükki lelőhelyek anyagától.³³ A településrészlet relatív kronológiai helyzetének meghatározásához azonban nem nyújtanak segítséget.

A feltárás során csupán kis mennyiségben találtunk obszidiánból és hidrokvarcitból készült *pattintott eszközöket* (6. kép 2-3.) és szilánkokat, valamint három csiszolt kőeszközt (6. kép 4., 9. kép 3.). Nagyobb számban kerültek elő őrlőkövek és azok töredékei (9. kép 1-2.), melyeket vulkáni kőzetből készítettek. A nyersanyagok vizsgálata és a leletek elemzése még nem történt meg.

Állatcsont szinte alig származik a településről, amit a kedvezőtlen talajviszonyoknak tulajdoníthatunk. Ezt a neolitikus sír csontmaradványainak megtartása is alátámasztja. Néhány apró, égett csonttöredéket találtunk a 13. és 15. házomladékban. A természetes környezetre, annak felhasználására és a gazdálkodásra utaló egyéb

Various functional and ornamental elements can be found on the household vessels. A row of holes running around horizontally under the rim of the vessels can often be observed. It occurs on “pots” (Fig. 8. 6, 9), bowls (Fig. 9. 5) and storage vessels as well (Fig. 9. 7). The knobs can be pointed and double (Fig. 8. 9), round and tiny or round impressed in the centre. There are large lug handles, which can be horizontal and elongated or discoid. On storage vessels, the surface can be ornamented by pointed, irregular bosses (Fig. 8. 2) or finger impressions (Fig. 8. 8) beside the above mentioned applied ribs. Handles were found in three cases: one was short and large, another one was relatively thin and long (Fig. 8.3), the third one was small and thin with vertical grooves on the upper part. The breakage on the second one shows how the handle was formed and applied onto the wall of the vessel (Fig. 8. 3). The surfaces of a few smaller household vessels are ornamented by incised lines. Their raw material an execution strongly remind of the ornaments that came from the early phases of the ALP (e.g. fragment with an animal head lug, Fig. 6. 7).

The ornaments of the vessels with a globular body and a cylindrical neck have to be mentioned. They can be a spout with more than one holes starting from the shoulder and looking upwards (Fig. 8. 5), or, in one case, a lug of incised ornament representing an animal head (a bull?) on the wall of a vessel showing an incised ornament (Fig. 6. 7). The rim fragment of this vessel type is the third fragment with face depiction in the site, which also has already been published (Fig. 4. 3).³¹ The face is depicted under the notched rim enclosed by a triangular rib. The eyes and the mouth are indicated by slightly oblique and horizontal lines, the nose is plastic. Similar face depictions can be found on this vessel type from the start of the ALP.³²

The less varied forms and ornaments of the household pottery are similar to the materials of the published sites of the Bükk culture.³³ They do not help the determination of the relative chronological position of the settlement fragment.

Only a few obsidian and hydroquartzite flaked tools (Fig. 6. 2-3), flakes and three polished stone tools (Fig. 6. 4, Fig. 9. 3) were found during the excavation. More numerous querns and quern fragments (Fig. 9. 1-2) were recovered, which were made from igneous rocks. The analysis of the raw materials and the finds has not yet been made.

There were barely any animal bones collected in the settlement, which is due to the unfavourable soil conditions. This is corroborated by the poor condition

31 CSENGERI 2002

32 KALICZ-KOÓS 2000a, 18.

33 KALICZ-MAKKAY 1977, 45-48; LICHARDUS 1974, 22-29; CSENGERI 2001a, 80-83.

31 CSENGERI 2002

32 KALICZ-KOÓS 2000a, 18.

33 KALICZ-MAKKAY 1977, 45-48; LICHARDUS 1974, 22-29; CSENGERI 2001a, 80-83.

adatokat várhatunk az objektumokból vett földminták analíziséből.

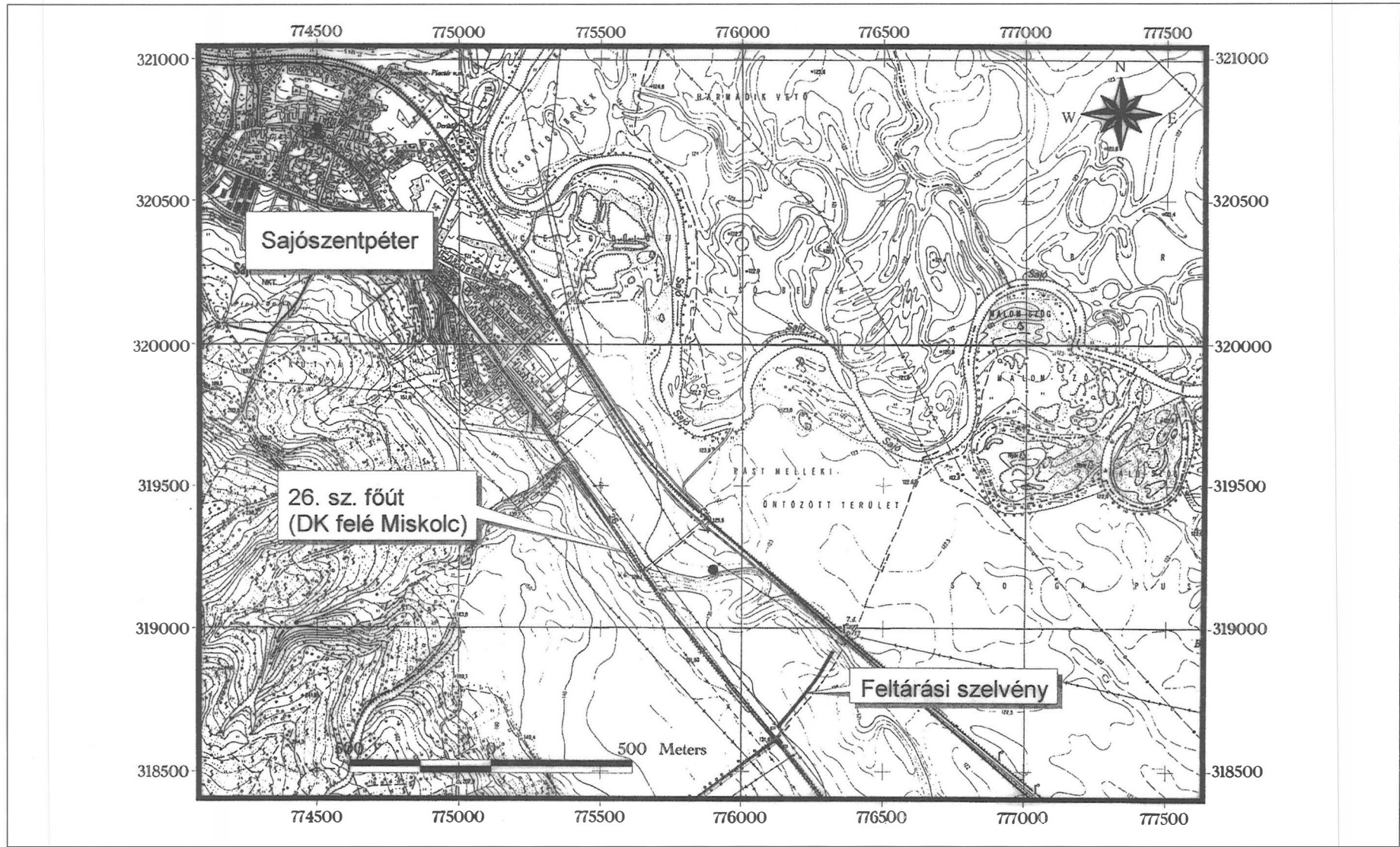
A természettudományos vizsgálatok remélhetőleg közelebb visznek majd bennünket az itt élt bükki népesség mindennapjaihoz, és bővítik a bükki kultúra gazdálkodására vonatkozó hiányos információinkat.

of the skeleton in the Neolithic grave. We found a few tiny, burnt bone fragments in the debris of houses nos. 13 and 15. More data on the natural environment, its use and on economy can be expected from the analysis of the soil samples taken from the features.

The instrumental analytical analyses will probably take us closer to the everyday life of the Bükk population of the settlement and enlarge our knowledge of the economy of the Bükk culture.

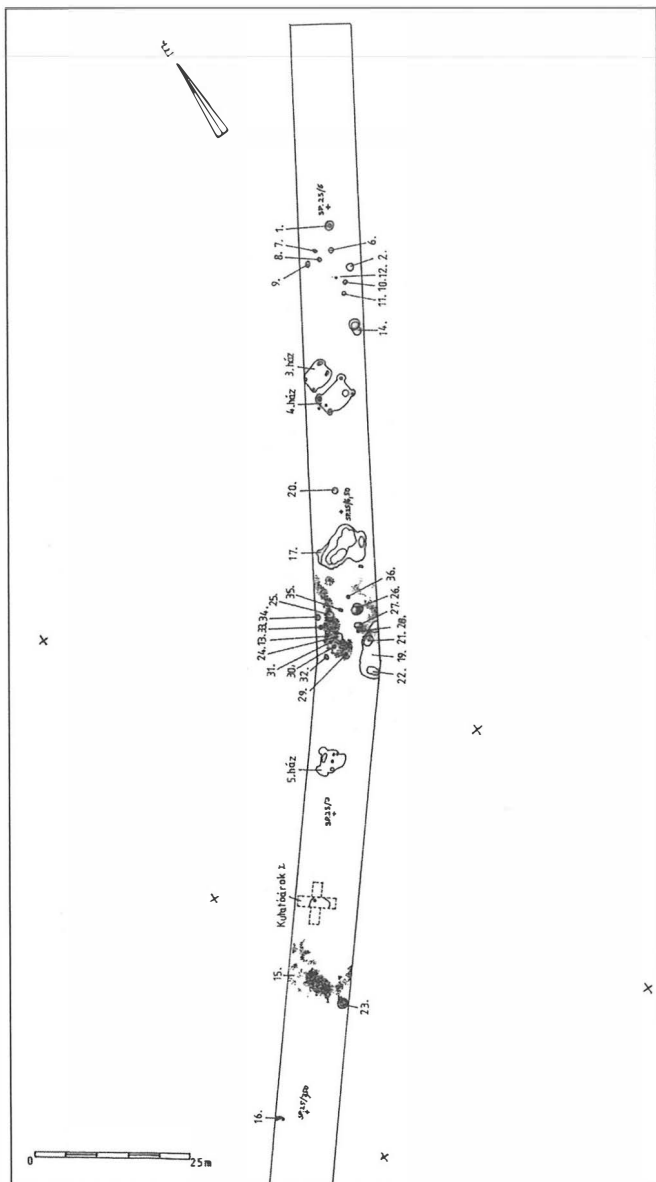
Irodalom • References

- CSENGERI 2001a CSENGERI P.: Adatok a bükki kultúra kerámiaművességének ismeretéhez. A felsővadász-várdombi település leletanyaga. – Data to the pottery of the Bükk Culture. Archaeological finds from the settlement at Felsővadász-Várdomb. *HOMÉ* 40 (2001) 73–105.
- CSENGERI 2001b CSENGERI P.: A bükki kultúra temetkezése Mezőzomboron. – A burial of the Bükk culture from Mezőzombor. *Ősrégészeti Levelek – Prehistoric Newsletter* 3 (2001) 12–16.
- CSENGERI 2002 CSENGERI P.: Arcábrázolások a bükki kultúra sajószentpéteri településéről. – Face depictions of the Bükk culture from Sajószentpéter. *Ősrégészeti Levelek – Prehistoric Newsletter* 4 (2002) 11–15.
- DOMBORÓCZKI 1997 DOMBORÓCZKI L.: Füzesabony-Gubakút. Újkőkori falu a Kr. e. VI. évezredből. – Füzesabony-Gubakút. Neolithic village from the 6th millenium B. C. In: Raczky P.–Kovács T.–Anders A. (Szerk.), *Utak a múltba. Az M3-as autópálya leletmentései. – Paths into the Past. Rescue excavations on the M3 motorway.* Budapest (1997) 19–27.
- KADIĆ 1916 KADIĆ ●.: A Büdöspesztben 1916. évben végzett ásatás eredményei. *Barlangkutatás* 4 (1916) 136–140.
- KALICZ–KOÓS 2000a KALICZ N.–S. KOÓS J.: Újkőkori arcós edények a Kárpát-medence északkeleti részéből. – Neolitische Gesichtgefäße im Nordosten des Karpatenbeckens. *HOMÉ* 39 (2000) 15–44.
- KALICZ–KOÓS 2000b KALICZ N.–KOÓS J.: Település a legkorábbi újkőkori sírokkal Északkelet-Magyarországról. – Eine Siedlung mit ältestneolithischen Gräbern in Nordostungarn. *HOMÉ* 39 (2000) 45–76.
- KALICZ–MAKKAY 1972 KALICZ, N.–MAKKAY, J.: Gefäße mit Gesichtsdarstellungen der Linienbandkeramik in Ungarn. In: *Idole. Prähistorische Keramiken aus Ungarn. Veröffentlichungen aus dem Naturhistorischen Museum, Wien* (1972) 9–15.
- KALICZ–MAKKAY 1977 KALICZ, N.–MAKKAY, J.: Die Linienbandkeramik der Grossen Ungarischen Tiefebene. *StudArch* 7 (1977) Budapest.
- KOREK 1958 KOREK J.: A bükki kultúra települése a Hillebrand barlangban. – A settlement of the Bükk culture in the Hillebrand Cave. *FolArch* 10 (1958) 17–28.
- KOREK–PATAY 1958 KOREK J.–PATAY P.: A bükki kultúra elterjedése Magyarországon. – Der Verbreitung der Bükker Kultur in Ungarn. *RégFüz Ser. II, No. 2* (1958) Budapest.
- LICHARDUS 1974 LICHARDUS, J.: Studien zur Bükker Kultur. *Saarbrücker Beiträge zur Altertumskunde* 12 (1974) Bonn.
- RACZKY–ANDERS 2003 RACZKY, P.–ANDERS, A.: The internal relations of the Alföld Linear Pottery culture in Hungary and the characteristics of human representation. In: Jerem, E.–Raczky, P. (Eds.), *Morgenrot der Kulturen. Festschrift für N. Kalicz zum 75. Geburtstag.* *Archaeolingua* 15 (2003) Budapest, 155–182.
- ŠIŠKA 1986 ŠIŠKA, S.: Grabungen auf der neolithischen und äneolithischen Siedlung in Šarišské Michal'any. *SlA* 34 (1986) 439–454.
- ŠIŠKA 1995 ŠIŠKA, S.: Dokument o spoločnosti mladšej doby kamennej: Šarišské Michal'any. – Evidence for the society of the Late Stone Age. *Šarišské Michal'any. Summary. Archeologické Památniky-Slovenska* 4 (1995) Bratislava.
- ŠIŠKA 1998 ŠIŠKA, S.: Architektúra neolitickej osady v Šarišských Michal'anoch. – Architektur der neolithischen Ansiedlung in Šarišské Michal'any. *SlA* 46 (1998) 187–204.

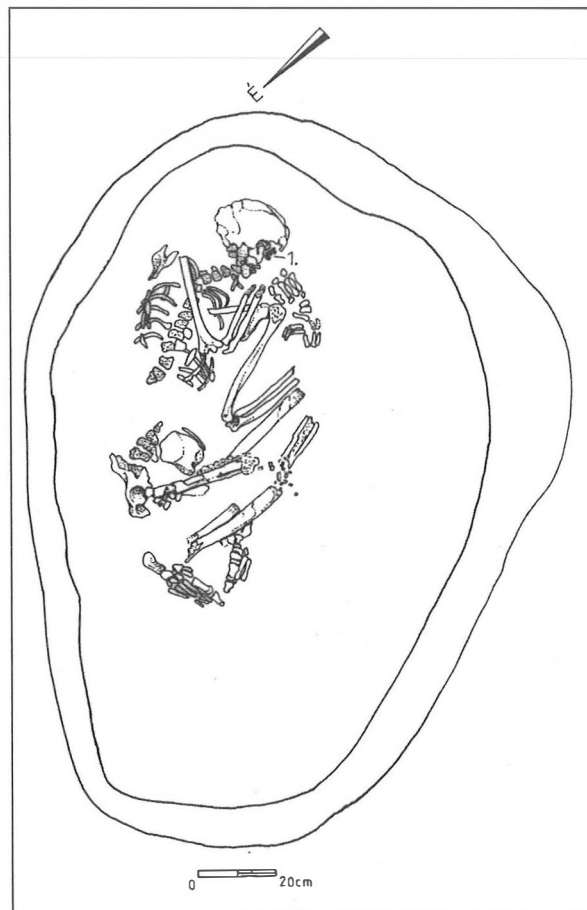

1. kép: Sajószentpéter, Kövecses: A megelőző feltárás helye

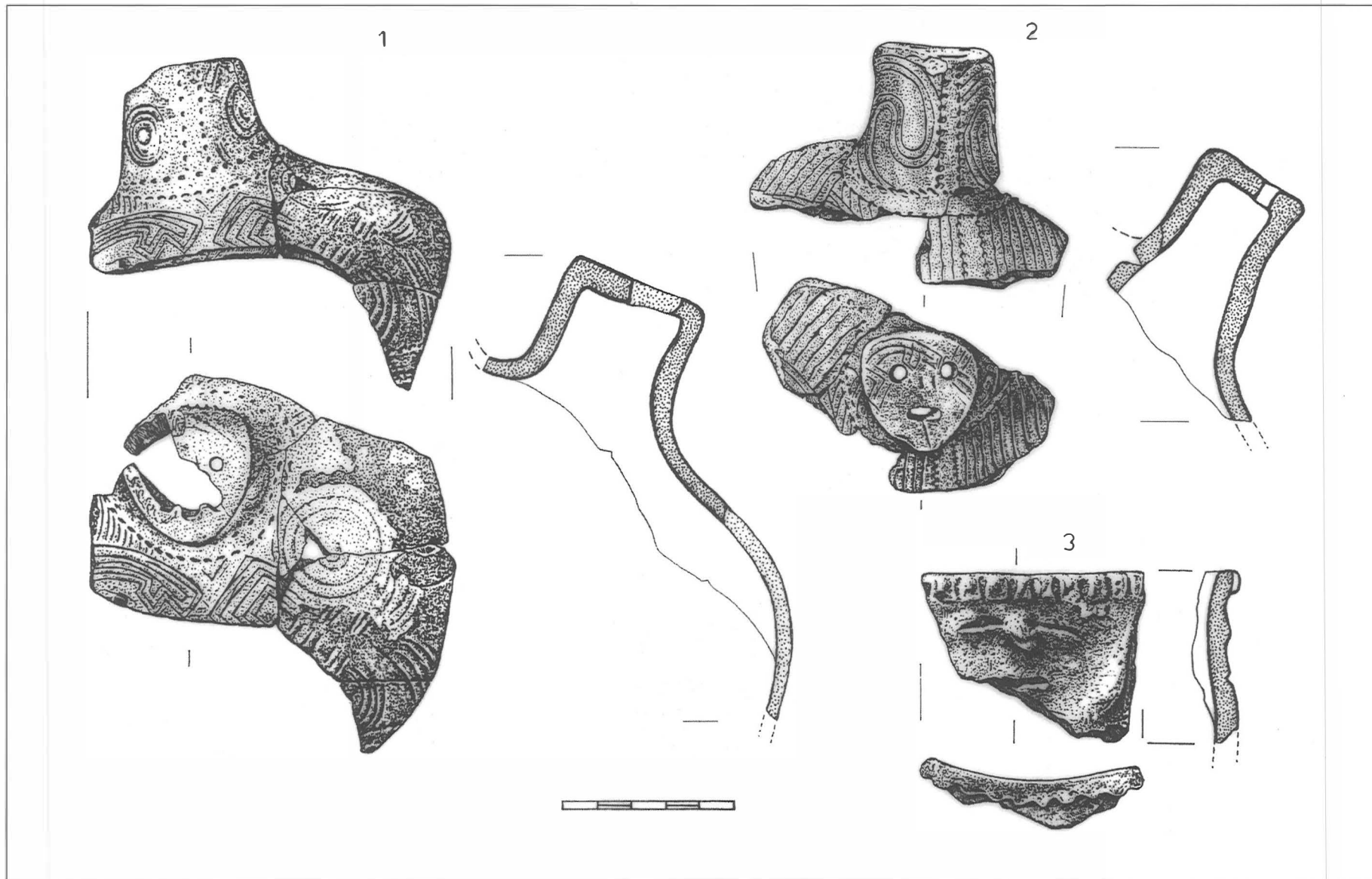
Fig. 1: Sajószentpéter, Kövecses: The site of the excavation preceding investment

2. kép: A feltárási szelvény részlete az objektumokkal
 Fig. 2: Detail of the cutting with the features

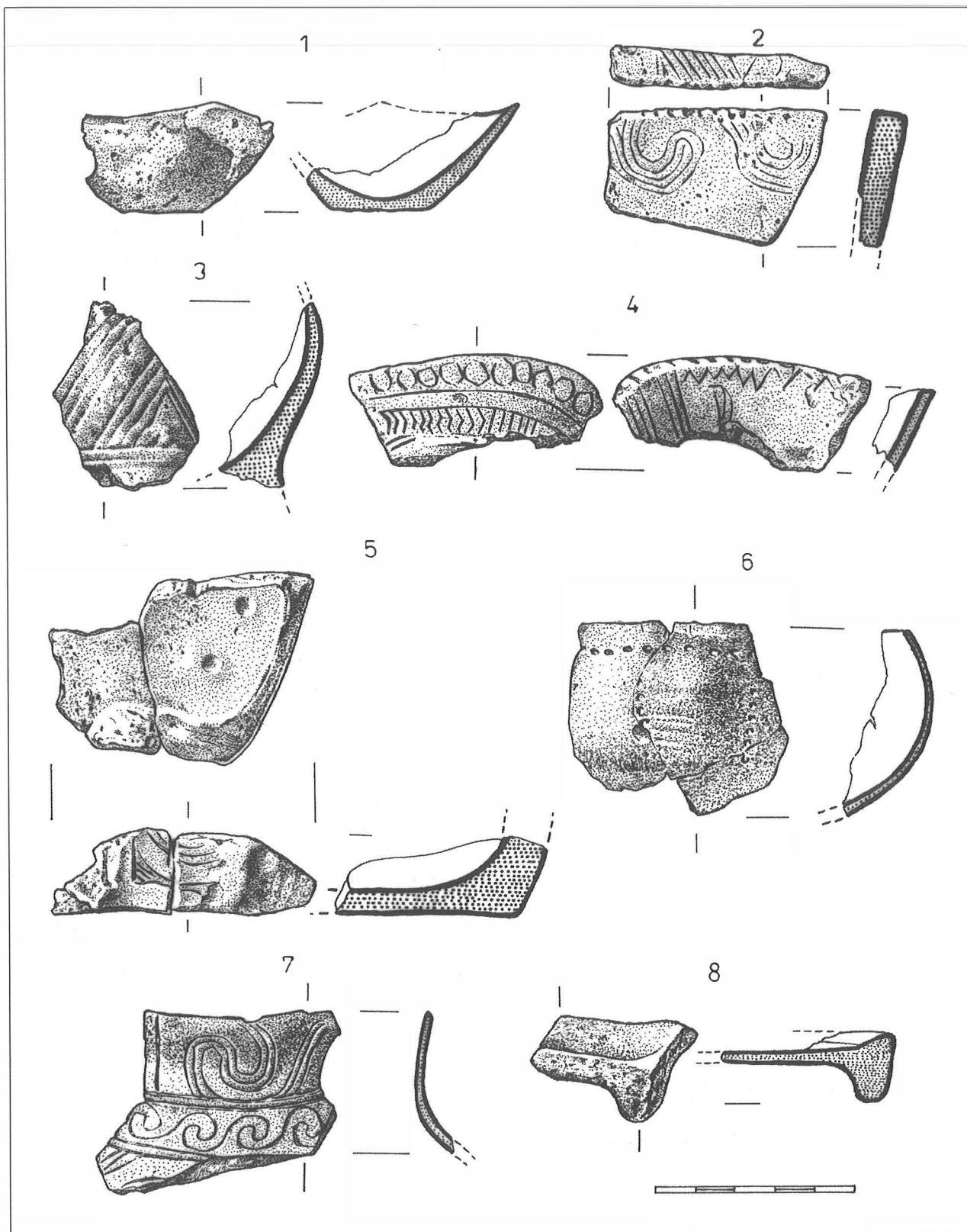

3. kép: A bükk kultúra temetkezése a településen
 (22. sír)
 Fig. 3: The burial of the Bükk culture in the settlement
 (grave no. 22)

4. kép: Arcábrázolások bükki edényeken. 1, 3: 17. gödör, 2: 24. gödör

Fig. 4: Face depictions on the vessels of the Bükk culture. 1, 3: pit no. 17; 2: pit no. 24.

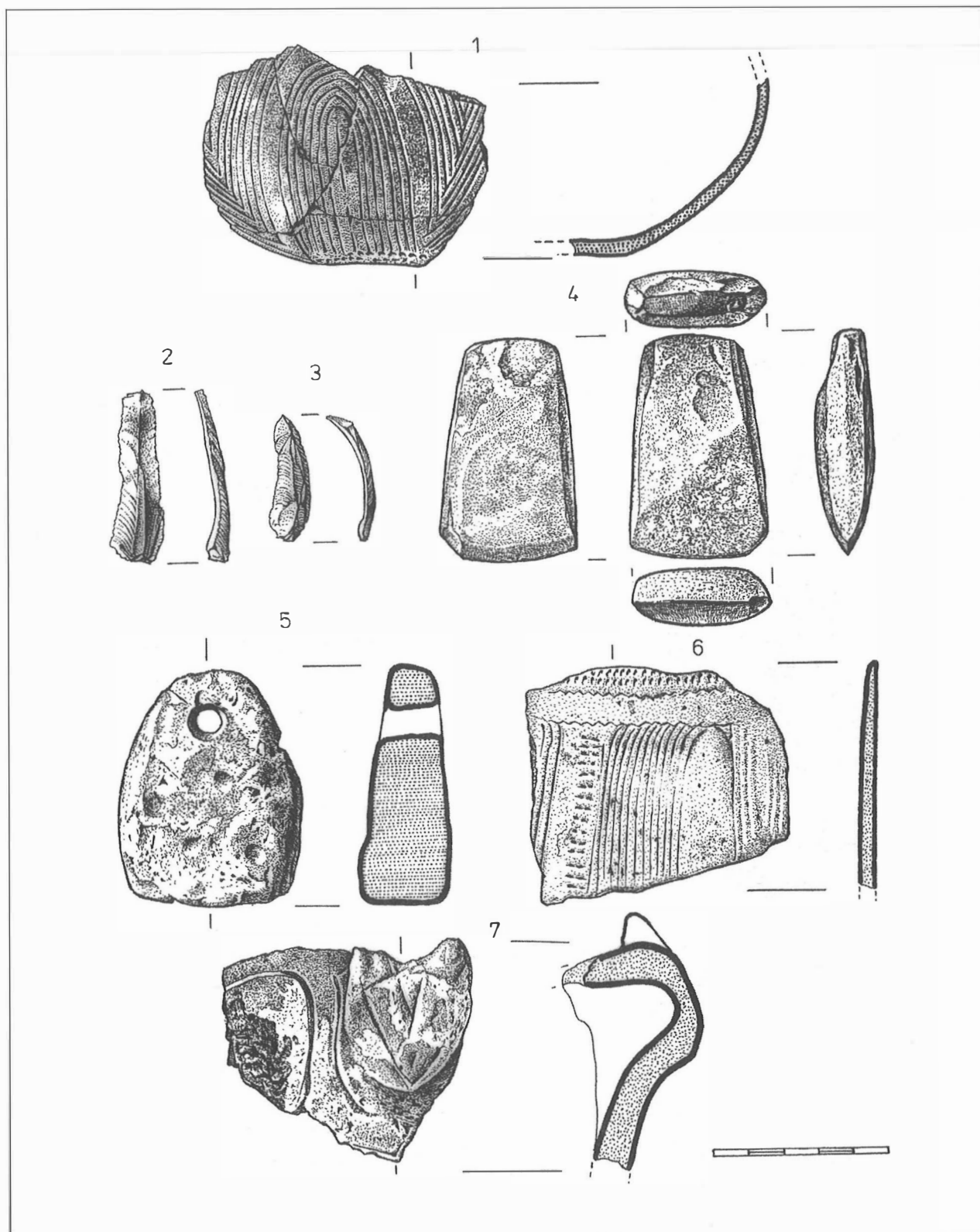

5. kép: 1-7. Bükki finomkerámia, 8. Peremes „oltárka”.

1: 13. ház környéke, 2: 15. ház környéke, 3-4: 17. gödör, 5: 17. gödör fölött és 15. ház környéke (!), 6-7: 24. gödör, 8: DK-i szelvényfal

Fig. 5: 1-7: Fine ceramics of the Bükk culture; 8: Small rimmed "altar"

1: around house no. 13; 2: around house no. 15; 3-4: pit no. 17; 5: above pit no. 17 and around house no. 15 (!); 6-7: pit no. 24; 8: SE wall of the cutting.

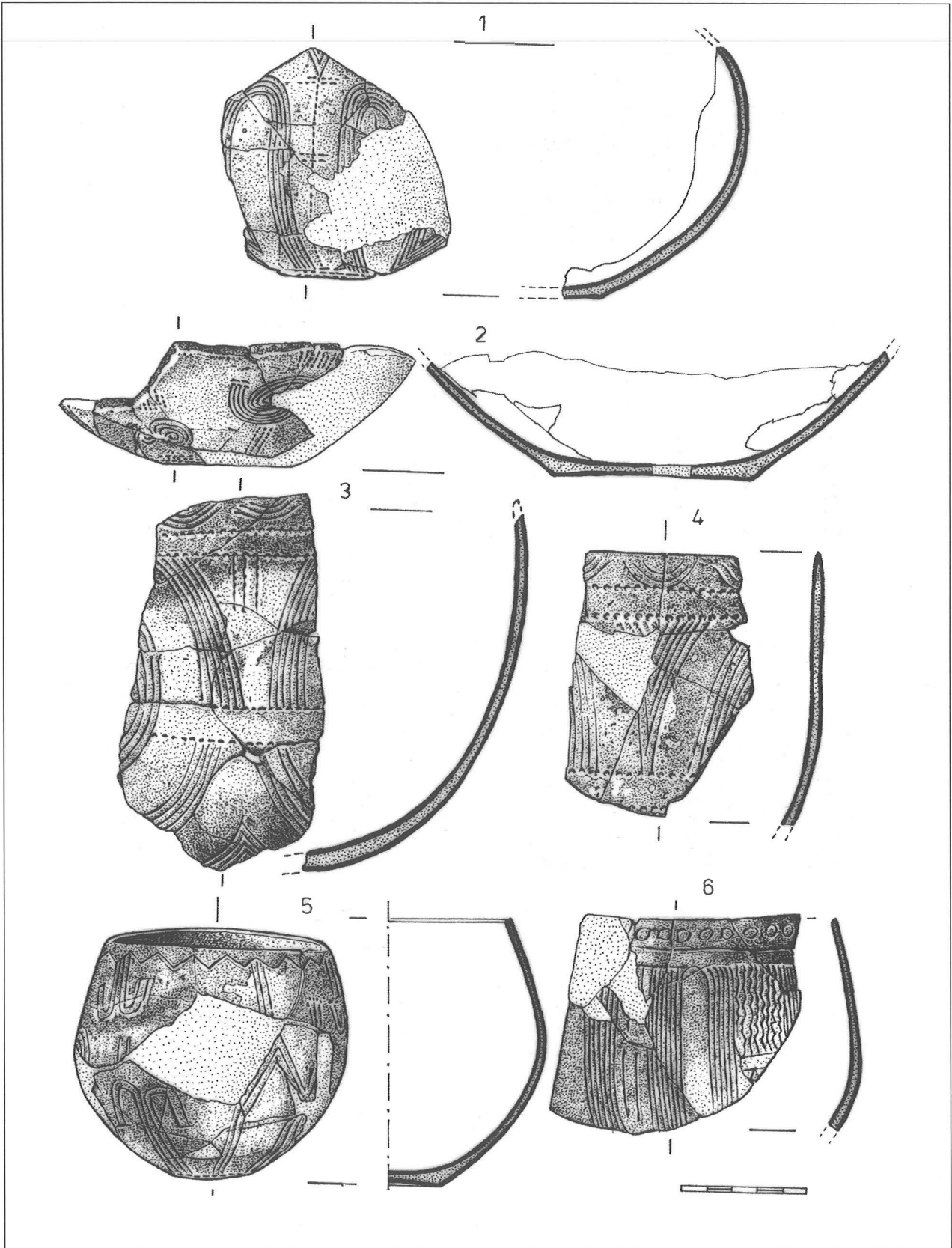

6. kép: 1., 6. Bükki finomkerámia, 2-3. Pattintott kőeszközök, 4. Csiszolt véső, 5. Kisméretű agyagnehezék, 7. Edényoldal állatfejes fogóval

1: 13. ház Ny-i folt, 2-4: 15. ház, 5: 15. ház környéke, DK-i szelvényfal, 6: 17. gödör környéke, 7: 17. gödör

Fig. 6: 1, 6: Fine ceramics of the Bükk culture; 2-3: Flaked stone tools; 4: Polished chisel; 5: Small clay weight; 7: Wall of a vessel with a lug handle depicting an animal head

1: house no. 13, W spot; 2-4: house no. 15; 5: around house no. 15, SE wall of the cutting; 6: around pit no. 17; 7: pit no. 17.

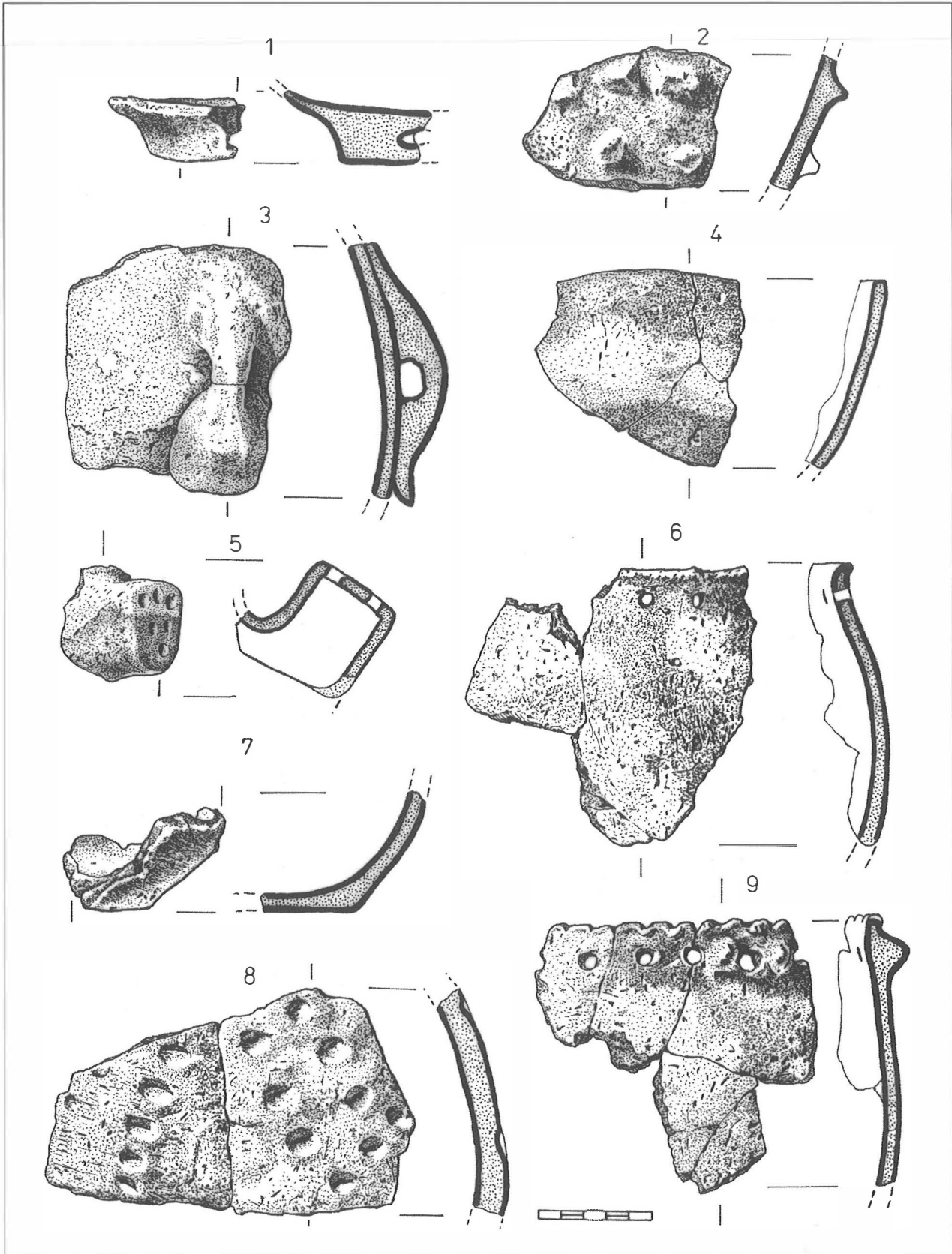

7. kép: 1-6. Bükki finomkerámia

1: 13. ház Ny-i folt, 2: 15. ház, 3., 5-6: 24. gödör, 4: 17. gödör környéke

Fig. 7: 1-6 Fine ceramics of the Bükk culture

1: house no. 13, W spot; 2: house no. 15; 3, 5-6: pit no. 24; 4: around pit no. 17.

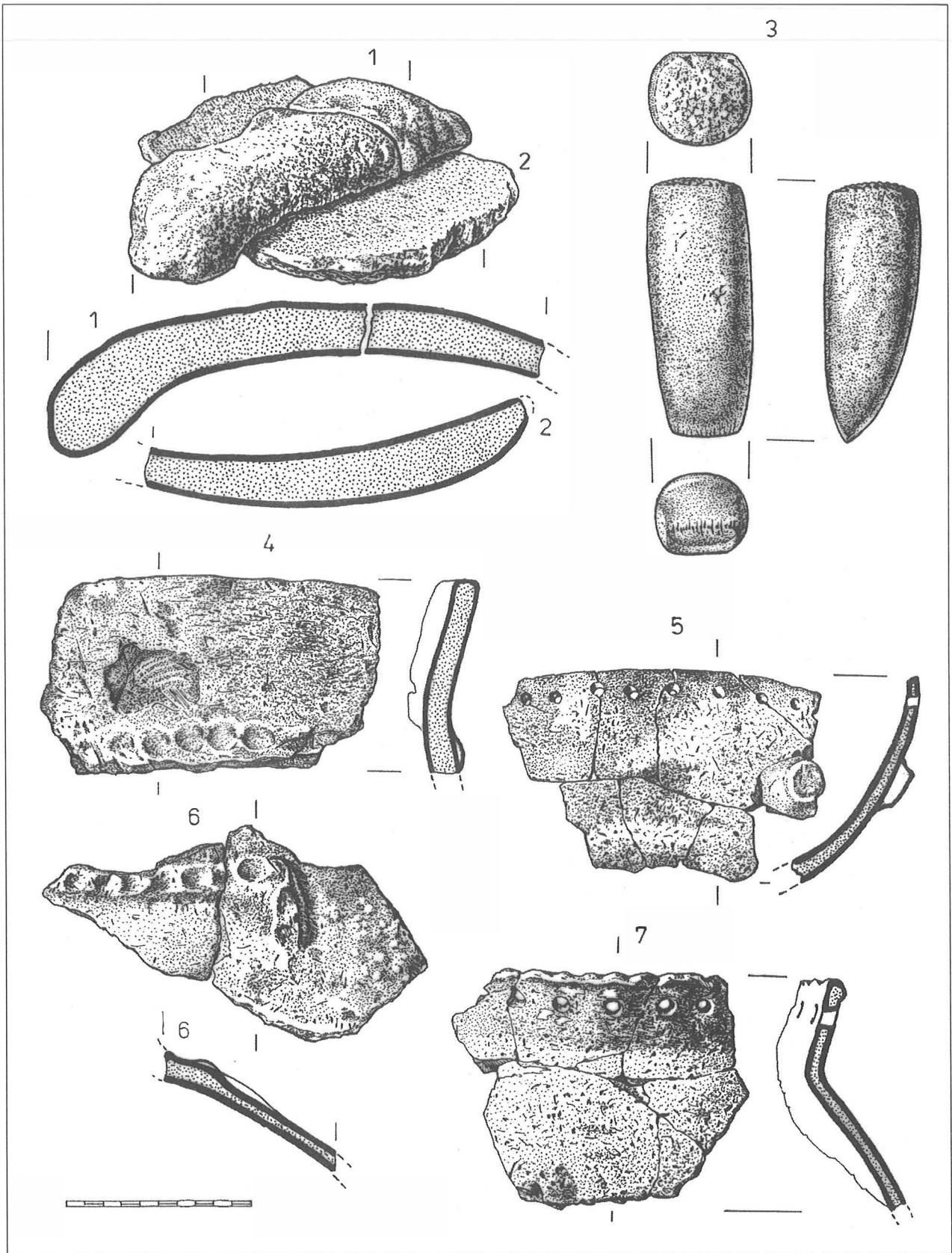

8. kép: 1-9. Bükki házi kerámia

1: 13. ház környéke, 2: 13. ház DK-i folt, 3: 17. gödör, 4-9: 24. gödör

Fig. 8: 1-9: Household ceramics of the Bükk culture

1: around house no. 13; 2: house no. 13, SE spot; 3: pit no. 17; 4-9: pit no. 24.

9. kép: 1-2. Őrlőkő, 3. Csiszolt véső (?), 4-7. Bükki házi kerámia
1-3: 15. ház, 4: 17. gödör környéke, 5-6: 24. gödör, 7: 26. gödör

Fig. 9: 1-2 Querns; 3: Polished chisel(?); 4-7: Household pottery of the Bükk culture
1-3: house no. 15; 4: around pit no. 17; 5-6: pit no. 24; 7: pit no. 26.